

Historia regionu

Autor: Monika Kresa

Termin „Mazowsze bliższe” w literaturze historycznej odnosi się do terytoriów tzw. Mazowsza starszego, zwanego również Mazowszem Płockim. Główne miasta tego obszaru to Płock – pierwsze mazowieckie miasto i Warszawa, założona ok. 1300 roku. Pierwsze ślady osadnictwa na terenie Mazowsza bliższego pochodzą VI i VII wieku i są to ślady osadnictwa słowiańskiego, nie noszą one jednak znamion osadnictwa zwartej, są to raczej ślady przypadkowe. Osadnictwo Mazowsza bliższego od samego początku różniło się od osadnictwa Mazowsza dalszego, ponieważ pozostawało pod wpływem zachodnim, w przeciwieństwie do wpływów wschodnich charakteryzujących Mazowsze dalsze. Na tereny prawobrzeżnej Wisły uciekali między innymi mieszkańcy Wielkopolski najechanej w XI wieku przez czeskiego księcia Brzetysława. Do państwa wielkopolskich Polan tereny mazowieckie zostały przyłączone najprawdopodobniej w X wieku jeszcze przed przyjęciem chrztu przez Mieszka I. Należy jednak pamiętać, że proces inkorporacji Mazowsza do Polski był procesem długotrwałym, a Mazowszanie czujący swoją odrębność kulturową dość długo utrzymywali względną niezależność od władców polskich. Główny gród Mazowsza bliższego – Płock powstał zapewne jeszcze przed chrystianizacją, po roku 966 został natomiast zaadaptowany przez żywioł chrześcijański, o czym świadczy chociażby niemal natychmiastowe sprowadzenie do miasta benedyktynów, mających pełnić misję chrystianizacyjną tych terenów. W miarę szybko, bo już w roku 1075, utworzono w Płocku biskupstwo. Mazowsze jako teren względnie niezależny od władców polskich, pozostający jednak pod ich formalnym zwierzchnictwem, narażony był na liczne wojny i najazdy wojsk jaćwieskich, litewskich i pruskich, które powodowały okresowe zahamowania w rozwoju gospodarczym rejonu. Po sprowadzeniu na sąsiednią ziemię chełmińską Krzyżaków przez Konrada Mazowieckiego do najazdów nękających Mazowsze dołączyły się również łupieżcze wyprawy wspomnianego zakonu. W XVI wieku Mazowsze było najbardziej zaludnioną dzielnicą Polski i stanowiło bazę osadniczą między innymi dla Kurpi, Mazur, Podlasia, Litwy i Rusi. Od momentu przeniesienia stolicy Polski do Warszawy, Mazowsze stało się centrum państwa, a co się z tym wiąże stało się najbardziej narażone na najazdy i zniszczenia wojenne, bardzo dotkliwie odczuło przede wszystkim potop szwedzki, który razem z epidemiami doprowadził do wyludnienia niektórych obszarów mazowieckich. Cechą charakterystyczną osadnictwa tych terenów jest liczna szlachta, będąca przede wszystkim szlachcią zagrodową, ubogą, której styl życia przypominał bardziej styl życia chłopów niż szlachty innych rejonów: Małopolski czy Wielkopolski. Sytuacja tej klasy społecznej pogorszyła się jeszcze bardziej podczas zaborów, ponieważ to właśnie szlachta obwiniana była za zrywy narodowościowe i to ją poddawano najostrzejszym represjom, przesiedlano, zabierano majątki, karano grzywnami. Gospodarczy rozwój Mazowsza nastąpił w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XIX wieku, kiedy to zyskały na znaczeniu przemysł spożywczy, gorzelniczy, włókienniczy, młynarski. Uwłaszczenie chłopów pogorszyło natomiast i tak słabą sytuację polskiej wsi, dało bowiem chłopom wolność, ale nie dało środków na rzeczywistą samodzielność. Kiedy po wyniszczającej I wojnie światowej Polska odzyskała niepodległość, Mazowsze znajdowało się w fatalnej sytuacji gospodarczej i ekonomicznej, którą starało się nadrobić w czasie dwudziestolecia międzywojennego. II wojna światowa spowodowała znaczne ruchy migracyjne ludności Mazowsza, ludność wiejska zasiedlała wyludnioną przez wojnę i powstanie Warszawę, a dotychczasowi mieszkańcy stolicy bardzo często nie wracali już do swoich dawnych domów i emigrowali w inne rejony Polski.